

Supplementum 2026

ISSN 1339-259X

Supplementum č. 2/2026 obsahuje výber z diela Dr.h.c. prof. Ing. Petra Plavčana

K VYBRANÝM OTÁZKAM SOCIÁLNEHO A VZDELÁVACIEHO PROSTREDIA V SLOVENSKEJ REPUBLIKE

A SELECTION FROM A WORK ON SELECTED ISSUES OF THE SOCIAL AND EDUCATIONAL ENVIRONMENT

PROLÓG K PRVEJ ČASTI TRILÓGIE

Predložené dielo tvorí prvý celok šiestich esejí vybraných z rozsiahlejšej publikácie s názvom „Renesačný človek“. Práca vznikala ako výsledok hlbokej reflexie autora nad zmyslupnosťou verejnej angažovanosti a vyjadrovania sa k páľčivým problémom súčasnosti. Hodnotu textu zvyšuje fakt, že jeho koncepcia bola validovaná v rámci diskusného fóra v úzkom kruhu akademickej obce (klub profesorov), kde bol potvrdený imperatív formulovať a publikovať odborné názory napriek súčasným trendom klesajúceho záujmu o vedecko-odbornú literatúru. Autor si plne uvedomuje krízu čítania, ktorá zasahuje najmä mladú generáciu, o to viac však zdôrazňuje potrebu písomného fixovania postojov. Hlavným cieľom diela nie je masová popularita, ale hlboká zmena uvažovania – alebo ideálne konanie – hoci len u jednotlivca. Tento prístup svedčí o vysokej miere zodpovednosti autora za kultiváciu spoločenského diskurzu. Text je koncipovaný ako náročné odborné čítanie, čo je v kontexte spracúvaných tém plne legitímne. Autor sa cielene vyhýba zjednodušovaniu a hovorovému slovníku, pretože edukačné, sociálne a ekonomické procesy si vyžadujú presnú odbornú terminológiu. Eseje prepájajú viaceré vedné odbory, čo prirodzene zvyšuje nároky na kognitívne znalosti čitateľa. Zvolená

forma citovania (odkazy v texte len na autorov, kompletný aparát v závere), prispieva k dynamike a čitateľnosti odborného výkladu. Výber šiestich tém presne reflektuje najaktuálnejšie diskusie v pedagogickej a akademickej obci. Autor sa zameriava na akademické slobody, analýzu ich stavu a premien v čase a komplexný pohľad na financovanie cez optiku rôznych aktérov (štát, inštitúcie, zamestnanci). Zaradenie perspektívy umelej inteligencie do odborného textu predstavuje progresívny prvok, ktorý rozširuje tradičný rámec uvažovania o vzdelávaní. Predložená I. časť trilógie esejí je intelektuálne stimulujúcim dielom, ktoré neklíže po povrchu. Hoci vyžaduje sústredeného čitateľa disponujúceho istým pojmovým aparátom, jeho prínos pre odbornú diskusiu je nepopierateľný. Dielo úspešne transformuje akademickú diskusiu do podoby písomného svedectva o dobe a stave spoločnosti.

Recenzný posudok 1

Predložený príspevok predstavuje hĺbkovú a kritickú sondu do premien slovenského a európskeho vzdelávacieho priestoru v období rokov 1989 – 2026. Autor sa nezameriava len na deskripciu faktov, ale hľadá kauzálne súvislosti medzi politickými deklaráciami, ekonomickou realitou a reálnym postavením akademickej obce. Tému považujem za **mimoriadne aktuálnu**, najmä v kontexte dozvukov Tiranského komuniké (2024) a prebiehajúcej diskusie o digitálnej transformácii spoločnosti. Autor správne identifikuje eróziu prirodzenej autority akademikov. Kým v 90. rokoch bola akademická pôda hýbatel'om spoločenských zmien, dnes naráža na bariéry politického marketingu a pragmatizmu. Oceňujem analýzu Tiranského komuniké, kde autor trefne poukazuje na nebezpečenstvo pojmu „primerané zasahovanie“ do inštitucionálnej autonómie, čo de facto otvára dvere k politickej kontrole univerzít. **Metodologickým pilierom textu** je analýza, v ktorej autor preukázal precíznu prácu pri komparácii vládnych dokumentov. Z analýzy jasne vyplýva chronický problém slovenskej školskej politiky, ktorým je prechod od vágnych prísľubov (1994) k sofistikovanejším, no často nenaplneným cieľom. Súčasne je identifikáciou roku 2016 ako jediného obdobia, kedy sa do dokumentov dostali konkrétne a merateľné záväzky (navýšenie o 2 mld. eur), ktoré boli aj reálne naplnené. V neposlednom rade analýzy je kritika súčasného stavu (2023–2025), kde sa deklarovaný rast miezd ukazuje ako rozpočtová rošáda (presun z regionálnych príplatkov do taríf). Veľmi osviežujúcim a v odbornom texte netradičným prvkom je autorova polemika s umelou inteligenciou. Autor trefne demaskuje tendenciu AI uchyl'ovať sa k „mainstreamovému“ ekonomickému newspeaku. Jeho obhajoba pojmov ako „finančno-developerské skupiny“ v kontraste s technokratickým pojmom „tlak na verejné financie“ nie je len sémantickým cvičením, ale dôležitým upozornením na to,

ako jazyk formuje naše vnímanie verejnej správy a jej priorit. V záverečných častiach autor podáva presný opis rozpočtového mechanizmu. Správne definuje rozpočet nie ako technický dokument, ale ako **jadro politického boja** o moc a vplyv (Lasswellova paradigma „Kto dostane čo, kedy a ako“).

Predložený súbor 6 esejí a ich analýz hodnotím ako **vysoko kvalitný odborný podklad**, ktorý má potenciál vyvolať potrebnú diskusiu v akademických aj politických kruhoch. Autor preukázal schopnosť kriticky syntetizovať poznatky z ekonómie, politológie a pedagogiky. Silnou stránkou a pridanou hodnotou je autorov systémový prístup, argumentačná presvedčivosť a osobný vklad, v ktorom autor vyjadruje kritický názor na „politický marketing“, ktorý maskuje nulový prínos pre rezort.

Recenzent

Dr.h.c. doc. PhDr. PaedDr. Tomáš Lengyelfalusy, PhD

Vysoká škola DTI

Dubnica nad Váhom

Recenzný posudok 2

Predložený príspevok predstavuje tematicky aj metodologicky konzistentný súbor esejí, ktorý reflektuje kľúčové otázky vývoja sociálneho a vzdelávacieho prostredia v Slovenskej republike v období transformácie a konsolidácie demokratických inštitúcií. Autor zvolil analyticko-esejistický žáner, ktorý umožňuje prepájať normatívnu reflexiu s empirickými a dokumentovo založenými zisteniami, pričom výsledkom je text s výraznou interpretačnou hodnotou. Ťažiskom príspevku je analýza akademických slobôd, ich historického ukotvenia a súčasných ohrození v kontexte európskeho vysokoškolského priestoru. Autor presvedčivo identifikuje posun od chápania akademickej autonómie ako fundamentálneho princípu k jej podmieňovaniu politickými a ekonomickými záujmami, čo je osobitne zreteľné v kritickej interpretácii Tiranského komuniké (2024). Táto časť textu má výrazný prínos pre diskusiu o normatívnych rámcoch vysokoškolského vzdelávania. Významný prínos predstavuje systematická komparácia programových vyhlásení vlád Slovenskej republiky vo vzťahu k odmeňovaniu učiteľov. Autor preukazuje vysokú mieru analytickej presnosti pri odlíšení deklaratívnej politickej rétoriky od reálne realizovaných opatrení. Explicitná identifikácia obdobia rokov 2016 – 2020 ako výnimočného z hľadiska vecne naplnených finančných záväzkov je podložená jasnou argumentáciou a zvyšuje výpovednú hodnotu príspevku. Za metodologicky podnetnú možno označiť aj reflexiu umelej inteligencie ako aktéra diskurzu, ktorá presahuje rámec technickej poznámky a otvára otázku ideologickej neutrality jazyka používaného pri

interpretácii verejných politík. Autor tým poukazuje na širšie epistemologické dôsledky digitalizácie odborného poznania. Príspevok sa vyznačuje vysokou odbornou náročnosťou, disciplinovaným používaním pojmov a jasnou argumentačnou líniou. Hoci nevyužíva kvantitatívne výskumné metódy, jeho analytická a syntetická hodnota je nesporná. Text má potenciál osloviť odbornú komunitu v oblasti spoločenských a humanitných vied a predstavuje relevantný podnet pre ďalší výskum i odbornú diskusiu.

dr. habil. JUDr. Rastislav Funta, Ph.D., LL.M., univ. prof.
Vysoká škola Danubius
Sládkovičovo

OBSAH

1. AKADEMICKÉ SLOBODY VČERA A DNES

2 K PLATOM UČITEĽOV

3 POZNÁMKA K UMELEJ INTELIGENCII, SAMOZREJME, IDE STÁLE O PLATY

4 VIE VÔBEC ŠKOLSKÁ OBEC ČO TREBA ROBIŤ V ŠKOLÁCH?

**5 TAK AKO JE TO VLASTNE PRI TVORBE A SCHVAĽOVANÍ ROZPOČTU NA
ŠKOLSTVO**

6 K ROZPOČTOVÉMU PROCESU

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

1 AKADEMICKÉ SLOBODY VČERA A DNES

Ministri zodpovední za vysokoškolské vzdelávanie sa pravidelne stretávajú, naposledy v Tirane v roku 2024. Podľa obsahu komuniké ministrov zodpovedných za vysokoškolské vzdelávanie z tohto stretnutia sa zdá, že prvotné nadšenie zo začiatku budovania pravidiel na vytvorenie európskeho priestoru vysokoškolského vzdelávania vyprchalo. Dôvodov je niekoľko. V prvom rade sa zásadne zmenili spoločenské podmienky a postavenie akademickej obce v spoločnosti. Akademiци a akademická pôda boli nedotknuteľní a požívali veľkú prirodzenú autoritu v širokej verejnosti a aj v decízívnej sfére. Na názory akademikov na závažné spoločenské problémy sa čakalo a tvorili základ na utváranie názorov širokej verejnosti a základ na spoločenské zmeny. Akademická pôda a študenti, ale aj ich učitelia, tvorili základ na hlboké spoločenské zmeny v 80. a 90. rokoch minulého storočia, napríklad aj u nás v roku 1989 v bývalej Českej a Slovenskej federatívnej republike. V druhom rade sa zmenili ľudia. Nová súčasnosť stratila hranice istej slušnosti, v ktorých sa v predchádzajúcich obdobiach viedol dialóg. K tomu prístupuje frustrácia niektorých ľudí z nenaplnených životných ambícií, v niektorých prípadoch ich napĺňanie bez potrebného pracovného alebo akéhokoľvek úsilia. V treťom rade sa vysoké školy stali zákonom o vysokých školách z roku 2002 vlastníkmi celého majetku, s ktorým dovtedy hospodárili, a tento vrátane budov, pozemkov a vybavenia predstavoval vtedy, a osobitne dnes, veľkú hodnotu.

Po spoločenských, a rozumej hlavne politických zmenách, sa začala tvorba nových právnych predpisov, ktoré mali zodpovedať duchu slobody, občianskej aj osobnej a demokracii. Ak v tomto čase väčšina demokraticky rozhodla v rozličných spoločenských situáciách, hlasy nespokojných sa ozývali ojedinele a väčšinou bez nenávisťi, aspoň otvorene vyjadrenej.

V roku 1989 sa aj pre akademickú obec začal pripravovať zákon o vysokých školách v duchu verejne neustále proklamovaných akademických práv a slobôd. A tento zákon takýto aj bol. Týmto zákonom sa členom akademickej obce na vysokých školách zaručovala sloboda vedeckého bádania a uverejňovania jeho výsledkov, sloboda umeleckej tvorby, právo vyučovať a učiť sa, právo voliť akademické samosprávne orgány, právo na rôzne filozofické názory a náboženské vyznania a právo šíriť ich, právo používať akademické insígnie a znaky a vykonávať akademické obrady. Využívanie a uplatňovanie týchto práv a slobôd musí byť v súlade so zásadami demokracie, humanity a s právnym poriadkom. Na akademickej pôde nesmeli podľa tohto zákona politické strany a politické hnutia vykonávať činnosť a vytvárať svoje organizácie.

Nedotknuteľnosť akademickej pôdy bola zákonom zaručená s výnimkou prípadov ohrozenia života, zdravia a majetku. Vstup orgánov činných v trestnom konaní na akademicкую pôdu povoľuje rektor alebo ním poverený prorektor alebo dekan v prípade dôvodného podozrenia zo spáchania trestného činu. Toto ustanovenie zákona je v ňom dodnes. Začiatkom 90. rokov vznikali niekedy situácie, keď sa akademici spolu s príslušníkmi polície učili tieto ustanovenia zákona používať. Keď na Ekonomickej univerzite pri návšteve prezidenta policajti vo vestibule kontrolovali občianske preukazy a našli sa znalci zákona, ktorí ho odmietli predložiť. Ale okamžite pribehol rektor a dal im súhlas. Bolo to skôr vtipné a už vôbec nie vypäté. Lebo o nič vážne v zásade nešlo, iba o preukázanie sa totožnosti občianskym preukazom.

Do súčasnosti sa však v priebehu predchádzajúceho obdobia udiali dve vážne udalosti, ktoré sa dotýkali nedotknuteľnosti akademickej pôdy. Ich vážnosť spočíva v tom, že išlo v oboch prípadoch o pokusy s pomocou polície zasiahnuť do práva akademickej obce si slobodne voliť svojich zástupcov dávno v Trnave a nedávno v Bratislave. Znenie zákona a sila akademickej obce spočíva v tom, že v zásade išlo iba o pokusy, ktoré sa nenaplnili. Ale niečo sa zmenilo.

Spoločenské podmienky v európskych štátoch vrátane Slovenskej republiky sa zmenili. Liberalizácia spoločnosti zasiahla aj univerzity, väčšinou v negatívnom smere. Názory akademikov sa bagatelizujú a ako opačný názor sa prezentujú názory poväčšine osôb zjavne alebo skryte z politického prostredia poväčšine bez odborného zázemia. Verejnosti sú tieto názory predkladané ako rovnocenné názorom akademikov, čomu tak nie je. Vo verejnosti je to účinné, lebo táto nemôže poznať základné a špeciálne súvislosti a procesy v akademickej prostredí. Ak sú postoje akademikov neprijateľné pre aktuálnu politickú reprezentáciu, verejne sa vysoké školy znevažujú, poväčšine sa odkazuje na kvalitu ich práce.

Neúspešné ekonomické stratégie a taktiky sa prenášajú na obyvateľov, a teda aj na študentov. A to prostredníctvom znižovania verejných výdavkov na vysokoškolské vzdelávanie v EHEA alebo obmedzovanie služieb. Takýto je aj nový návrh rozpočtu predložený Európskou komisiou, v ktorom je medziročné zníženie rozpočtu o takmer 200 mil. eur na program Erasmus+, ktorý je dlhodobo hodnotený ako najlepší komunitný program, prinášajúci množstvo pozitívnych odborných, spoločenských a sociálnych efektov.

Tejto situácii sa prispôsobili aj politické špičky zúčastňujúce sa na tvorbe a schvaľovaní komuniké ministrov zodpovedných za vysokoškolské vzdelávanie. V Tiranskom komuniké (2024) sa ako Inštitucionálna autonómia chápe ako vôľu a schopnosť inštitúcií vysokoškolského vzdelávania plniť svoje poslanie bez neprimeraného zasahovania. Ak sa myslí

podľa predchádzajúcich komuniké ako poslanie univerzít poskytovať vzdelávanie a slobodné skúmanie, komuniké súhlasí so zasahovaním, ministri sa nevyjadrili, čo to znamená primerané zasahovanie do akademických záležitostí. V tomto komuniké sa už potom len uvádza všeobecné tvrdenie o zodpovednosti národných štátov za vysokoškolské vzdelávanie.

V Tiranskom komuniké sa podpora študentov obmedzuje na prísľub zabezpečiť dostupné služby podpory študentov, podpory inkluzívneho vzdelávacieho prostredia (vrátane digitálneho), rodovej rovnosti, ako aj opatrení na podporu študentov pri pokrytí nepriamych nákladov na štúdium. Dostupnosť ako vytvorenie finančných podmienok pre populáciu na možnosť študovať bez ohľadu na sociálne pomery sa z komuniké stratilo. Pritom práve vzdelanie je základným predpokladom pre mladých ľudí na lepšie uplatnenie sa v spoločnosti, na lepšiu prácu, založenie rodiny a životnej perspektívy vôbec.

Akademické slobody nie sú privilegiom pre úzku skupinu intelektuálov; sú esenciálnou podmienkou pre hľadanie pravdy, spoločenský pokrok a zdravé fungovanie demokratickej spoločnosti. Sú pôdou, kde je možné slobodne vyjadriť názor a preniesť ho do verejnosti. A ako ukazujú posledné roky, tento názor je verejnosťou stále akceptovaný a aktuálne politické reprezentácie majú z neho obavy.

Vzdelávacia politika by si ako predmet výskumu zaslúžila oveľa väčšiu pozornosť výskumníkov. Počet publikácií v tejto oblasti poznania síce neustále narastá, ale systematickému odborovocentrickému výskumu v tejto oblasti sa venuje len malý počet pracovísk doma a v zahraničí. V spoločenských a humanitných vedách poznatky rýchlo zastarávajú tak, ako sa rýchlo okolo nás mení ľudská spoločnosť a jednotlivci, ktorí ju utvárajú. Systematický výskum v tejto oblasti je veľmi potrebný.

2 K PLATOM UČITEĽOV

Platy učiteľov sú mediálne veľmi zaujímavá téma. Pred každým vládnutím novej vlády sa táto téma spomína ako jedna z najdôležitejších, a to za veľkého záujmu verejnosti a aj médií. Je predmetom predvolebných diskusií a budúci vládni činitelia unisono deklarujú dôležitosť učiteľského povolania a zámer, že sa postarajú o spokojnosť učiteľov, ak na vládne posty nastúpia.

Keď má dôjsť ku skutočnému zvýšeniu plátov učiteľov naraz sa situácia v predtým deklarovanej podpore zmení. S blížiacim sa termínom zvýšenia sa začnú ozývať vo verejnosti

hlasy, že sú aj dôležitejšie výdavky štátu, ktoré je potrebné zaplatiť, že oproti iným kategóriám zamestnancov sú učitelia vlastne nie tak zle zaplatení. Potom prichádza k prítvrdeniu, pri ktorom je hlavnou témou nekvalita vyučovania. Dokonca sme v Bratislave pred pár rokmi zažili reklamné pútače proti učiteľom, že vlastne málo učia a na obed sú doma. Ako vo všetkom, u nás je reklama veľmi účinná na verejnosť. Nakoniec, vždy ide o peniaze. Pre našich finančno-developerských sú peniaze vynaložené do akýchkoľvek plátov v štátnej správe neproduktívne a nakoniec aj v odborných textoch sa označujú ako spotreba. Vychádza to z tézy, že peniaze do plátov učiteľov nevytvárajú kapitálový zisk. Ľudia tejto v zásade propagande podliehajú a aj skutočne vzdelaní ľudia sa v rozhovoroch negatívne vyjadrujú o učiteľoch, ktorí ich denne zastupujú vo výchove ich detí, vzdelávajú ich a nakoniec aj strážia, aby sa im nič nestalo, pokiaľ sú oni v práci. Takže sa pozrime, či sľuby politikov pred voľbami korešpondujú s cieľmi uvedenými v základných dokumentoch, ktorými sa každá vláda musí riadiť, a to v programových vyhláseniach vlády.

Programové vyhlásenie vlády Slovenskej republiky z roku 1994 považuje za jednu z priorit vlády rozvoj osobnosti učiteľa a posilnenie jeho spoločenského postavenia, morálneho a hmotného ocenenia i sociálnych istôt. Rozhodujúce bude hľadať i v podmienkach ekonomickej transformácie všetky možné zdroje na diferencované zvýšenie miezd pedagogických pracovníkov s preferovaním najkvalifikovanejších a najkvalitnejších pedagógov. V spolupráci s odbormi navrhne časový harmonogram riešenia mzdových problémov školstva. Zvyšovanie financovania školstva oproti financovaniu ostatných rezortov a ani zvyšovanie plátov učiteľov sa neuskutočnilo.

Programové vyhlásenie vlády Slovenskej republiky z roku 1998 uvádzalo, že: Vláda Slovenskej republiky bude postupne zvyšovať prostriedky určené na zabezpečenie školstva takým podielom z hrubého domáceho produktu, aby to bolo porovnateľné s členskými štátmi Európskej únie. Prijme zákon o financovaní, ktorý zabezpečí normatívne rozdeľovanie prostriedkov na jednotlivé školy. Po prvý krát sa uvádza zámer zvýšiť platy učiteľov. Vláda považovala v tomto období za nevyhnutné vytvárať podmienky na zlepšenie spoločenského postavenia učiteľov a pracovníkov školstva a stabilizovať ich postavenie zákonom o štátnej (verejnej) službe. Po dohode s odborovou organizáciou mala zámer pripraviť každoročný nárast ich tarifných plátov. Tieto sa zvyšovali iba spoločne s platmi zamestnancov ostatných rezortov.

Programové vyhlásenie vlády Slovenskej republiky z roku 2002 uvádza, že: Vláda Slovenskej republiky podporí viaczdrojové financovanie školstva a jeho vyššiu efektivitu prostredníctvom normatívneho financovania na žiaka. Vláda sa bude podľa tohto dokumentu usilovať o vyššie

spoločenské uznanie a diferencované platové ohodnotenie pedagogických pracovníkov na všetkých úrovniach adekvátne kvalite ich práce a významu tohto povolania pre spoločnosť tak, aby sa táto práca stala atraktívnejšia aj pre mladých učiteľov. Vláda bude zvyšovať prostriedky na vzdelávanie, aby sa postupne priblížili priemernej hodnote podielu z hrubého domáceho produktu v štátoch Európskej únie.

V osobnosti a profesionalite učiteľa vidí vláda kľúčový prvok rozvoja školského systému. Preto vypracuje motivačný systém odmeňovania, odborného a kariérneho rastu učiteľov s cieľom zvýšiť atraktivitu učiteľského povolania. Poskytne riaditeľom nástroje na diferenciaciu platového ohodnotenia učiteľov a priestor na formovanie a skvalitňovanie učiteľských kolektívov. Tieto sa však zvyšovali iba spoločne s platmi zamestnancov ostatných rezortov. Vláda Slovenskej republiky bude tiež zvyšovať dotácie do vysokého školstva zo štátneho rozpočtu s cieľom dosiahnuť postupne úroveň zodpovedajúcu členských štátov Organizácie pre ekonomickú spoluprácu a rozvoj.

Programové vyhlásenie vlády Slovenskej republiky z roku 2006 deklarovalo cieľ vlády, a to postupne dosiahnuť v tomto volebnom období priemerný plat v školstve na úrovni priemerného platu v národnom hospodárstve. Vláda Slovenskej republiky vytvorí také legislatívne a ekonomické rámce, aby učelia v čo najväčšej miere spĺňali odborné a morálne predpoklady na výkon tohto náročného povolania. Ak sa má vzdelávací systém ďalej rozvíjať, je treba odstrániť dlhodobé zaostávanie jeho financovania. Vláda Slovenskej republiky uplatní v školstve viac zdrojové financovanie s cieľom postupného dosiahnutia úrovne 5 % hrubého domáceho produktu. Vláda Slovenskej republiky sa sústreďí na riešenie problému viac zdrojového financovania vysokých škôl. Novú metodiku financovania Vláda Slovenskej republiky prispôbi ekonomickej náročnosti štúdiá, kvalite vo vzdelávaní a úrovni vo vede a výskume. Vláda Slovenskej republiky nezavedie spoplatnenie dennej formy vysokoškolského vzdelávania. Bude legislatívne motivovať podnikateľskú sféru na investície do vzdelávania, vedy, výskumu a vývoja.

Programové vyhlásenie vlády Slovenskej republiky z roku 2010 uvádza, že Vláda Slovenskej republiky považuje za svoj významný cieľ lepšie mzdové ohodnotenie pedagogických zamestnancov školstva, ďalej zrovnoprávni financovanie škôl a školských zariadení bez ohľadu na ich zriaďovateľa. Vláda vytvorí motivačný finančný nástroj pre vysoké školy, ktoré majú ambíciu a kapacitu výrazne zvýšiť svoju kvalitu a medzinárodnú konkurencieschopnosť a byť ťahúňom zlepšenia celkového stavu slovenských vysokých škôl. Tento nástroj bude na súťažnom základe podporovať projekty vysokých škôl a následne odmeňovať úspech. Vláda

podporí zdokonalenie súčasného systému financovania vysokých škôl využitím menšieho, na výstupy a najmä na výsledky zameraného počtu indikátorov, a to s váhou výstupov vo vedeckej činnosti primeranou misii vysokej školy. Zmena metodiky bola uskutočnená.

Programové vyhlásenie vlády Slovenskej republiky z roku 2012 uvádza zabezpečenie výraznejšej úlohy a postavenia učiteľov všetkých stupňov škôl v spoločnosti, preto okrem odborného a sociálneho aspektu sa musí zvýrazniť aj ich celospoločenská pozícia, t. j. politická, odborná a laická podpora učiteľskej profesie a samozrejme aj jej finančné ohodnotenie a zvýšenie spoločenského postavenia. Preto vláda bude systémovo riešiť zlepšenie odmeňovania pedagogických, odborných a nepedagogických zamestnancov podľa ich kvality a v závislosti od možností štátneho rozpočtu. V rámci daných možností bude vláda zvyšovaný objem finančných prostriedkov zo štátneho rozpočtu so zameraním na posilnenie školstva, vedy a výskumu s cieľom zvýšenia ich kvality a efektivity.

Vláda deklarovala, že nevyhnutným predpokladom ďalšieho rozvoja školstva bude tiež obnova disciplíny na základných a stredných školách založenej na prirodzenom vzore a autorite, ako aj v skvalitnení prípravy budúcich učiteľov a odborných zamestnancov na vysokých školách. V rámci daných možností bude zvyšovaný objem finančných prostriedkov zo štátneho rozpočtu so zameraním na posilnenie školstva, vedy a výskumu s cieľom zvýšenia ich kvality a efektivity.

Programové vyhlásenie vlády Slovenskej republiky z roku 2016 uvádza, že Slovenskej republiky zabezpečí výrazné zvýšenie verejnej investície do školstva, spojené so zásadnými vnútornými zmenami systému školstva. Preto je podľa tohto dokumentu vláda rozhodnutá spojiť realizáciu zásadných vnútorných zmien s pravidelným medziročným zvyšovaním verejných zdrojov do výchovy a vzdelávania tak, aby celkový objem zvýšenia za volebné obdobie dosiahol 2 mld. € a aby úroveň verejných zdrojov, vkladaná ročne do školstva, na konci volebného obdobia v roku 2020 bola porovnateľná s priemerom štátov Európskej únie.

Vláda Slovenskej republiky sa tiež zaviazala, že vytvorí predpoklady na zvýšenie atraktívnosti povolania učiteľa prostredníctvom jeho finančného ocenenia, vhodného pracovného prostredia a podpory zvyšovania kvality jeho práce; zvyšovanie finančného ocenenia sa bude realizovať u všetkých kategórií pedagogických a odborných zamestnancov s osobitným dôrazom na začínajúcich učiteľov; vykoná legislatívne úpravy tak, aby sa platová tarifa pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov od 1. 9. 2016 a následne, za predpokladu realizácie zásadných vnútorných zmien v systéme výchovy a vzdelávania, počínajúc dňom 1. 1. 2018

každoročne zvýšila priemerne o 6 %, na čo zabezpečí primerané zvýšenie finančných prostriedkov.

Programové vyhlásenie vlády Slovenskej republiky z roku 2020 uvádza, že Vláda Slovenskej republiky zabezpečí aj ich adekvátne ohodnotenie, vytvorí podmienky na kontinuálny rast platov pedagogických a odborných zamestnancov s cieľom zvýšiť platy pedagogických zamestnancov v závislosti od možnosti štátneho rozpočtu. Vláda bude podľa tohto dokumentu presadzovať riešenia pre zmenu systému financovania vysokých škôl tak, aby financovanie odrážalo diverzifikáciu vysokých škôl podľa hodnotenia ich výkonnosti v oblastiach, na ktoré sa bude vysoká škola orientovať a zároveň aby takéto financovanie motivovalo vysoké školy zvyšovať kvalitu vedeckej práce a aplikovať výstupy svojej činnosti v súlade s potrebami spoločnosti, regiónov a ekonomiky, zmena metodiky takto iba novo prerozdelení jestvujúce finančné prostriedky štátneho rozpočtu pre vysoké školy.

Programové vyhlásenie vlády Slovenskej republiky z roku 2023 k platom učiteľov uvádza: Vláda zabezpečí každoročný rast miezd pedagógov a odborných zamestnancov a zlepši odmeňovanie nepedagogických pracovníkov škôl. Vytvorí finančné a nefinančné nástroje na riešenie nedostatku učiteľov v regiónoch alebo nedostatkových špecializáciách a podporí opatrenia na zvyšovanie atraktivity zamestnania v školstve. Prvé zvýšenie sa uskutočnilo v roku 2025, zdrojom na toto zvýšenie boli finančné prostriedky zo zrušeného regionálneho príplatku.

Takže si to zosumarizujme:

Programový dokument z roku 1994 všeobecne uvádza hľadanie všetky možných zdrojov na diferencované zvýšenie miezd pedagogických pracovníkov s preferovaním najkvalifikovanejších a najkvalitnejších pedagógov.

Programový dokument z roku 1998 uviedol, že vláda Slovenskej republiky bude postupne zvyšovať prostriedky určené na zabezpečenie školstva takým podielom z hrubého domáceho produktu, aby to bolo porovnateľné so štátmi Európskej únie.

Programový dokument roku 2002 uvádza, že vláda Slovenskej republiky bude zvyšovať prostriedky na vzdelávanie, aby sa postupne priblížili priemernej hodnote podielu z hrubého domáceho produktu v štátoch Európskej únie.

Programový dokument z roku 2006 deklaroval cieľ vlády, a to postupne dosiahnuť v tomto volebnom období priemerný plat v školstve na úrovni priemerného platu v národnom hospodárstve.

Programové dokument z roku 2010 uvádza, že vláda Slovenskej republiky považuje za svoj významný cieľ lepšie mzdové ohodnotenie pedagogických zamestnancov školstva,

Programový dokument z roku 2012 uvádza, že sa bude systémovo riešiť zlepšenie odmeňovania pedagogických, odborných a nepedagogických zamestnancov podľa ich kvality a v závislosti od možností štátneho rozpočtu,

Programový dokument z roku 2016 uvádza konkrétne sumy finančných prostriedkov na zvýšenie prostriedkov na školstvo a aj platy učiteľov, a to na obdobie štyroch rokov o 2 mld. eur, z toho štyrikrát po 6 % každoročne do platov učiteľov, cieľ týkajúci sa platov učiteľov sa splnil,

Programový dokument z roku 2020 uvádza, že vláda Slovenskej republiky zabezpečí adekvátne ohodnotenie a vytvorí podmienky na kontinuálny rast platov pedagogických a odborných zamestnancov s cieľom zvýšiť platy pedagogických zamestnancov v závislosti od možnosti štátneho rozpočtu,

Programový dokument z roku 2023 uvádza, že vláda zabezpečí každoročný rast miezd pedagógov a odborných zamestnancov a zlepši odmeňovanie nepedagogických pracovníkov škôl.

Podľa analýzy programových dokumentov štátnej a školskej politiky možno uviesť, že celá spoločnosť, odborná i laická verejnosť si uvedomuje dôležitosť postavenia učiteľa v spoločnosti a dôležitosť školstva na rozvoj slovenskej spoločnosti. Ale iba v programovom dokumente rokov 2016 až 2020 sa zvýšenie platov uvádzalo konkrétne v číslach nielen zvýšenie rozpočtu školstva, a to o 2 mld. eur, a teda aj zvýšenie platov učiteľov každoročne o 6%.

Podľa dostupných údajov v období rokov 1994 až 2020 sa zvýšenie platov učiteľov uskutočnilo z dodatočných zdrojov, rozumej príjmov, štátneho rozpočtu v roku 2010 o 1% pred parlamentnými voľbami a potom až v roku 2016 o 10% a v ďalších piatich rokoch po 6% na začiatku volebného obdobia novej vlády. V tejto evidencii nie je plošné zvyšovanie platov štátnych a verejných zamestnancov, tzv. inflačné zvýšenie a ani z tzv. požičaných peňazí alebo z tzv. vnútornej racionalizácie presunom medzi položkami v rámci schváleného rozpočtu.

Ako teda ďalej. Keď nastúpil učiteľ do školy v 50. rokoch 20. storočia do školy, a pamätníci ešte žijú, jeho plat bol 1,5-násobok priemerného platu v národnom hospodárstve. Za učiteľov sa hlásili aj tí najlepší a neprekážal im ani systém núteného umiestňovania nových učiteľov na ich prvé pôsobisko.

Dnes je plat učiteľa asi 1,3-násobok priemerného platu v národnom hospodárstve (2024). Platy učiteľov by pokojne mohli byť aj podstatne vyššie, len v nich treba zohľadniť vzdelávacie výsledky. A zároveň, vybraní aktéri školskej politiky by sa mali orientovať hlavne na to, ako zabezpečiť, aby čo najväčší podiel nadtarifnej zložky platu sa dostal do tarifnej zložky platu. Skôr je na zamyslenie, že vo verejnosti je stále nízka atraktivita učiteľského povolania, v školách vysoké percento nekvalifikovaného vyučovania a zlé výsledky našich žiakov v medzinárodných zisťovaniach, napríklad v PISA, TIMSS a PIRLS. Toto vyvoláva neustále a nikam nevedúce diskusie o tom, čo bolo skôr, či sliepka alebo vajce. Sú nízke platy príčinou nízkej kvality vzdelávania, lebo kvalitní učitelia odchádzajú na lepšie platené pracovné miesta a tieto platy ani nepriťahujú najlepších absolventov stredných škôl, alebo je nízka kvalita ospravedlnením pre nízke platy?

Takéto uvažovanie je už desiatky rokov neúčinné. Bez adekvátneho finančného ohodnotenia ako základného predpokladu nie je možné očakávať systematické zlepšenie kvality. Zvýšenie plátov musí byť ale súbežné so zvýšením nárokov na učiteľov. Pri reforme v dokumente Učiace sa Slovensko boli formulované stovky úloh pre všetkých aktérov v školstve a zároveň postupne aj zvyšované platy súbežne s plnením uvedených úloh. Síce krátka prax, lebo došlo k výmene vedenia rezortu školstva, ale ukázala, že je to takto účinné.

3 POZNÁMKA K UMELEJ INTELIGENCIÍ, SAMOZREJME, IDE STÁLE O PLATY

V eseji o platoch učiteľov sa objavila jedna relatívne nenápadná poznámka, ktorá s témou súvisela nepriamo. Nešlo primárne o platy, ale o uvažovanie o nich. Možno stojí za to ju odcitovať.

„Nakoniec, vždy ide o peniaze. Pre naše finančno-developerské skupiny sú peniaze vynaložené do akýchkoľvek plátov v štátnej správe neproduktívne a nakoniec aj v odborných textoch sa označujú ako spotreba. Vychádza to z tézy, že peniaze do plátov učiteľov nevytvárajú kapitálový zisk. Ľudia tejto v zásade propagande podliehajú a aj skutočne vzdelaní ľudia sa v rozhovoroch negatívne vyjadrujú o učiteľoch, ktorí ich denne zastupujú vo výchove ich detí, vzdelávajú ich a nakoniec aj strážia, aby sa im nič nestalo, pokiaľ sú oni v práci.“

Pripravená esej bolo ponúknutá umelej inteligencii, aby sa vyjadrila. Zaujímavé na tom je to, že sa vyjadrila aj v zásade od hlavnej témy vyššie uvedenej odťažitej poznámke, ktorá v eseji nakoniec ani nemusela byť. Tak si vyjadrenie umelej inteligencie odcitujme.

„Zjednodušujúce tvrdenia: Formulácia o „našich finančno-developerských skupinách“ pôsobí mierne publicisticky a zjednodušujúco. Hoci vystihuje určitý sentiment, v analytickom texte by bolo vhodnejšie použiť presnejšiu ekonomickú terminológiu, napríklad hovoriť o tlaku na fiškálnu zodpovednosť alebo o ekonomických teóriách, ktoré uprednostňujú kapitálové investície pred výdavkami do verejného sektora.“

Takže poďme na to. Môžeme diskutovať o tom, či formulácia o finančno-developerských skupinách pôsobí mierne publicisticky, ale v skutočnosti je napísaná rovnako, ako by bol napísaný odborný článok, možno len so zmenou termínu peniaze na termín finančné prostriedky, ako to s obľubou tak píšem v odborných textoch. Ale aj termín peniaze je z pohľadu ekonomickej teórie korektný. V texte je teda v plnom rozsahu použitá zaužívaná odborná terminológia v ekonomických a manažérskych odboroch. Umelá inteligencia by sa mala pozrieť aj na pojmy, ktoré sama uvádza. Napríklad formulácia „tlak na verejné financie“ nie je úplne správna a možno ju označiť za publicistickú, lebo je nejednoznačná a môže mať množstvo významov. Sama o sebe nemá obsah a pre jej pochopenie ju treba vysvetliť. Veď samotná umelá inteligencia na otázku, čo je význam slova tlak uvádza viacero významov, ale ani jeden nie je spojený s rozpočtom alebo inou ekonomickou kategóriou. A je úplne jedno, že táto formulácia sa objavuje aj v odborných a aj politických programových dokumentoch. Aj v tých sú chyby.

Zaujímavá je poznámka umelej inteligencie, že zmienená formulácia vystihuje určitý sentiment. Toto sa ťažko interpretuje, hovorí o citlivosti, precitlivosť k čomu? Žeby precitlivosť autora k zámeru podnikateľov produkovať zisk a maximalizovať ho na úkor napr. platov učiteľov?

Umelá inteligencia sa vo svojom vyjadrení prikláňa k tým ekonomickým teóriám, ktoré uprednostňujú maximalizáciu zisku aj na úkor benefitov pre zamestnancov. Prečo to robí? Rozumiem podnikateľovi, že sa v podnikaní snaží znižovať náklady, ktorých súčasťou sú aj mzdové náklady na zamestnancov, a tak maximalizovať zisk. Bolo by nakoniec čudné, keby sa podnikatelia správali v podnikaní inak, lebo ich podnikanie by sa rýchlo skončilo. Cieľom každého podnikania je predsa tvorba zisku.

Formulácia, že pre finančno-developerské skupiny sú peniaze vynaložené do akýchkoľvek platov v štátnej správe neproduktívne je korektná a vystihuje spôsob uvažovania podnikateľského prostredia o výdavkoch na štátnu správu. Stačí sa pozrieť na ktorékoľvek rokovania tripartity štátu a názory vyjadrené zástupcami zamestnávateľov na týchto rokovaníach. Určite nie je táto formulácia zjednodušujúca, ako to tvrdí umelá inteligencia. Veď

tú formuláciu pochopila. Formulácia je korektným vyjadrením toho, čo sa deje v ekonomike. Prečo korektné tvrdenie označuje za publicistické, zjednodušujúce a jeho autora nepriamo za precitliveného?

Prečo uvažuje umelá inteligencia takto a utvorila túto podobu svojho vyjadrenia? Umelej inteligencii sa zjavne nepáči tvrdenie autora o finančno-developerských skupinách. A postupuje rovnako ako súčasná politická publicistika. Najprv znevážiť text, že je zjednodušujúci a používa nesprávne pojmy, a teda nie je dost' odborný, potom autora, že je precitlivený a nakoniec ponúkne svoju interpretáciu, ako by to malo byť vlastne napísané. Takže, ako to je. Prečo sa umelej inteligencii nepáči tvrdenie o finančno-developerských skupinách? Kto jej takéto uvažovanie vložil do systému, ktorý spracováva veľké množstvo rozličných zdrojov, na základe čoho vyberá z nich niektoré, utvára z nich syntézu a predkladá ako odpoveď na otázku?

Čo takto domnienka. Ľudia dnes rapídne strácajú dôveru k tzv. mejnstrímu, teda dajme tomu hlavnej alebo veľkej publicistike a v čoraz väčšej miere hľadajú informácie na sociálnych sieťach. Nejde o pokus hlavnej publicistiky ponúknuť svoju alternatívu na sociálnych sieťach? Určite by za to stálo vypracovať poriadnu analýzu tvrdení umelej inteligencie napr. na rozličné politické udalosti a súbežne tvrdení sociálnych sietí a mejnstrímu a porovnať. Možno by sme sa prepracovali k zaujímavému záveru.

4 VIE VÔBEC ŠKOLSKÁ OBEC ČO TREBA ROBIŤ V ŠKOLÁCH?

Vo verejnosti sa pomerne dost' diskutuje o školstve pri rozličných príležitostiach, od kaviarní až po pracovisko. Samozrejme, ako vždy, ľudia sa zaoberajú hlavne tým, čo sa ich týka. A to sú hlavne ich deti ako žiaci v konkrétnych školách vyučovaní konkrétnymi učiteľmi. Školskou politikou sa teda zaoberajú prevažne rodičia žiakov, a to na úrovni triedy, prípadne školy. Ide hlavne o prospech ich dieťaťa v škole, ako sa tam cíti, aký má vzťah so spolužiakmi, s učiteľom a hlavne aký má prospech. Menej sa zaoberajú celoškolskými záležitosťami, aj to hlavne v prípadoch, ak ide o požiadavku školy zaplatiť rozličné poplatky, školné, voľná z vyučovania alebo organizačné opatrenia školy, ktoré rodičom prinášajú starosti z narušenia štandardného programu ich dieťaťa v škole.

Sporadicky sa vo verejnosti diskutuje o školskej politike aj nad úrovňou školy. Hlavne sa diskutuje pred a po voľbách, či v programových dokumentoch vlády a ministerstva sa dostatočne vidia aktéri v školstve. Ak sa v obsahu dokumentov dostatočne nevidia, začína sa

doslova boj o ich zmenu. Od účasti v rozličných pracovných skupinách až po anonymné vypisovanie po sociálnych sieťach. Mnohokrát ide o nejasnú situáciu, nejasné motivácie a skrytých aktérov. Medzi hlavných aktérov v školstve patria politici, štátni a verejní zamestnanci, učitelia a ich profesijné organizácie, študenti, záujmové organizácie rodičov, cirkvi, zamestnávateľia, odborníci a médiá. Ako vidno z ich prehľadu, zladit' ich predstavy ako má fungovať školstvo a hlavne ich záujmy je priam sizyfovská práca pre všetkých ministrov, a to aj pre tých, ktorí ešte len prídu.

V tejto situácii je veľmi zložitá dať jednoznačné vyjadrenie, kto z aktérov vzdelávacej politiky má rozhodujúcu úlohu na výsledkoch žiakov a študentov vo vzdelávaní, pri zefektívnení vynakladania finančných prostriedkov štátu na vzdelávanie alebo v množstve ďalších činností, ktoré sú súčasťou školskej politiky. Odlišné priority rozličných aktérov vzdelávacej politiky sú dôvodom, prečo je asi najťažšie v rezorte školstva sa pokúsiť vytvoriť čo najväčší súlad v ich názorových rozdieloch a mnohokrát výrazne odlišných záujmoch. Na tomto bode zlyhala väčšina reformných krokov u nás, ale aj v zahraničí.

Napriek uvedenému z viacerých dokumentov školskej politiky po roku 1990 si väčšiu pozornosť širokej a odbornej verejnosti získali tri koncepcie resp. programy na rozvoj školstva. Išlo o dokumenty iniciované štátnou správou, ale vo všetkých prípadoch sa napriek aktuálnym politickým reprezentáciám nachádzali v pracovných skupinách na ich prípravu aj osobnosti z celého názorového a politického spektra spoločnosti. Takže, pozrime sa na tieto dokumenty.

Programový dokument školskej politiky Projekt Konštantín je prvým komplexným programovým dokumentom školskej politiky po roku 1990, ktorý významne ovplyvnil názory odbornej i laickej verejnosti na vývin slovenského školstva.

V úvode obsahuje Konštantín text Edukačného memoranda vlády Slovenskej republiky, ktoré v časti strategické záujmy Slovenskej republiky (5. bod) uvádza: „Zvyšovanie úrovne učiteľov ako kľúčových výchovných činiteľov a rast kvality výchovy a vzdelávania so súčasným rozvíjaním osobnej integrity jednotlivca.“

V 5. časti s názvom Zmeny v pedagogickom myslení a chápaní postavenia dieťaťa a učiteľa – dôležitá podmienka úspechu Národného programu výchovy a vzdelávania sa na platforme systému tvorivo-humanistickej výchovy a vzdelávania definuje postavenie a príprava učiteľa.

Postavením učiteľa sa myslela jeho zákonom určená úloha vzdelávať a isté monopolné postavenie učiteľa pri poskytovaní tejto vzdelávacej cesty vedúcej k získaniu kvalifikácie

absolventa. Iné diskusie o postavení učiteľa sa zaoberali jeho platovým ohodnotením v kontexte platového ohodnotenia iných zamestnancov vo verejnom sektore, resp. v súkromnom sektore, ktorí majú približne rovnaký stupeň vzdelania a podobnú kvalifikáciu.

Postavenie učiteľov z hľadiska ich platového ohodnotenia v dobovom kontexte predstavovalo nízky status, platové ohodnotenie pod priemerom nielen v kategórii vysokoškolsky vzdelaných pracovníkov v národnom hospodárstve, ale aj pod priemerom ekonomicky aktívneho obyvateľstva. Autori tohto programového dokumentu uvádzajú v tej dobe ako aktuálny súčasný systém rovnostárskych plátov s minimálnou možnosťou diferencovaného prístupu v platovom ohodnotení učiteľa. Ďalej navrhujú dvojzložkové finančné ohodnotenie založené na minimálnom štandarde a na pomerne variabilnom systéme za dosiahnuté výsledky, napríklad za úspechy žiakov školy, ale aj za výsledky konkrétnych učiteľov. Tento model platového ohodnotenia by mal zachovať základné pracovné istoty učiteľov bez ohľadu na druh a typ školy vo všetkých stupňoch školskej sústavy a jej zriaďovateľa.

Programový dokument školskej politiky Milénium vznikol v roku 2002 a znamenal výrazný pokrok pri formulovaní téz o postavení učiteľa, nakoľko pomenúva nielen víziu do budúcnosti, ale aj nedostatky v školstve, a to aj novovzniknuté po roku 1990 a porovnáva ich s predchádzajúcim obdobím pred roka 1990.

Programový dokument Milénium považuje za najbolestivejšiu stránku vtedajšieho výchovno-vzdelávacieho systému na Slovensku práve financovanie školstva. Ako sa v ňom uvádza (str. 20), „ako je charakteristickým znakom vzdelávacej politiky členských štátov Európskej únie zvyšovanie kvality vzdelávania, tak v Slovenskej republike je to skôr naopak. Podmienky vzdelávania v Slovenskej republike a v dôsledku toho aj jeho kvalita sa podľa autorov neustále zhoršujú.“

V tomto programovom dokumente školskej politiky sa uvádzajú vybrané štatistické ukazovatele o platovom porovnaní s inými kategóriami v národnom hospodárstve, priemerná mzda v školstve, ktorá má zo všetkých odvetví najviac vysokoškolsky vzdelaných pracovníkov, je druhá najnižšia po poľnohospodárstve a lesníctve. Priemer pomeru platu učiteľov k hrubému domácejmu produktu je v členských štátoch Organizácie pre ekonomickú spoluprácu a rozvoj (OECD) je 1,6. To znamená, že plat učiteľa v priemere je v členských štátoch tejto organizácie o 60% vyšší ako hrubý domáci produkt na jedného obyvateľa. V Slovenskej republike bol v tomto období tento ukazovateľ 0,71.

V piatej kapitole Programové zmeny v rozhodujúcich oblastiach sa dáva význam postaveniu učiteľovi ako rozhodujúcemu činiteľu vo výchove a vzdelávaní. Na zvýšenie statusu učiteľa sa v programovom dokumente navrhuje zvýšenie spoločenského a najmä finančného ocenenia učiteľov a vychovávateľov, a to cca 60%.

Medzi najvýznamnejšie návrhy na zvýšenie postavenia učiteľa v tomto programovom dokumente (str. 76) patria hlavne tieto: „zaviesť do praxe zákon o verejnej službe učiteľa, vypracovať systém ochrany učiteľa, vychovávateľa pred nadmernou psychickou záťažou a zaviesť do praxe programy zvládania stresov a záťaže, legislatívne upraviť ochranu pedagogických zamestnancov, ako verejných činiteľov, pred nárastom agresie a násilia zo strany žiakov a rodičov, zvýšiť finančné ohodnotenie učiteľov a pedagogických zamestnancov, vypracovať a zaviesť do praxe kontrolu dodržiavania etického kódexu pedagogického zamestnanca, uskutočňovať výskum osobnosti učiteľa.“

Programový dokument školskej politiky Učiace sa Slovensko sa podrobnejšie ako v predchádzajúcich analyzovaných programových dokumentoch zaoberá témou postavenia učiteľa. Vychádza sa z predpokladu (str. 102), že atraktívnosť je daná primeraným finančným ohodnotením, podmienkami na osobný rozvoj v rámci profesie, ale aj pracovným prostredím a spoločenským uznaním.

V tomto programovom dokumente sa (str. 105) priamo uvádza, že „výška učiteľských plátov je jedným z prejavov ocenenia učiteľskej profesie spoločnosťou a tiež dôležitý faktor atraktívnosti učiteľského povolania. Vplýva na záujem o učiteľskú profesiu, ako aj na zotrvávanie tých, ktorí ju už vykonávajú.“ Tento návrh je v dokumente podporený návrhmi opatrení: pripraviť plán zvyšovania plátov pedagógov, riešiť osobitne zvyšovanie plátov začínajúcich učiteľov, pripraviť a zaviesť nový motivačný systém odmeňovania učiteľov, pôsobiť aktívne pri prezentácii a oceňovaní učiteľského povolania a ďalšie návrhy.

Pri tomto programovom dokumente bola prijatá ojedinelá taktika jeho implementácie. Za ostatných cca 25 rokov do vzniku tohto dokumentu prakticky nejstvoval zásluhový princíp. Zvyšovanie plátov učiteľov sa v tomto období dialo v zásade z inflačných dôvodov. Nefungoval ani princíp, najprv milí učiteľia zlepšite kvalitu vzdelávania a potom vám zvýšime platy, ktorý sa nakoniec ani nikdy nenaplnil.

Implementácia tohto programového dokumentu spočívala v tom, že súbežne s každoročným zvyšovaním plátov učiteľov sa bude implementovať tzv. akčný plán, v ktorom sa bude plniť niekoľko sto cieľov z tohto dokumentu prostredníctvom navrhovaných opatrení. Už počas

tvorby dokumentu, aby sa nestrácal čas, bol pripravený a aj v priebehu roka splnený tzv. nultý akčný plán. Týmto spôsobom sa súbežne začali zvyšovať platy učiteľov a plniť ciele, ktoré mali zlepšiť stav v školstve. Po zmene ministra sa urýchlene pripravila nová koncepcia a od akčných plánov sa ustúpilo.

Po analýze troch programových dokumentov školskej politiky, ktorými sú Národný program výchovy a vzdelávania Projekt Konštantín z roku 1994, Národný program výchovy a vzdelávania v Slovenskej republike na najbližších 15 až 20 rokov Milénium z roku 2002 a Národný program rozvoja výchovy a vzdelávania na roky 2018 – 2027 Učiace sa Slovensko z roku 2017 možno uviesť, že sa v nich spoločne uvádza postavenie učiteľa v kontexte jeho platového ohodnotenia. Programový dokument Milénium pomerne podrobne dokumentuje stav v platoch pedagogických zamestnancov a porovnáva ho s inými kategóriami zamestnancov v spoločnosti podľa stupňa vzdelania, prípadne uvádza štatistické ukazovatele z medzinárodných porovnaní týkajúcich sa učiteľov. Programové dokumenty Milénium a Učiace sa Slovensko presne vystihli dobovú povahu dopadov nízkeho postavenia učiteľa v spoločnosti od ktorého síce očakáva veľmi veľa, ale pri nízkom finančnom ocenení. Hlavným sprievodným znakom profesie učiteľa podľa všetkých troch dokumentov je jeho nízka atraktivita pre mladú generáciu. Od roku 1990 doteraz vzniklo niekoľko ďalších dokumentov, ktoré sú spracovaním alebo prepracovaním týchto uvedených dokumentov alebo majú oproti nim iba výrazne obmedzený obsah.

Od roku 1990 evidujeme len niekoľko tém, s ktorými by sa stotožnila veľká väčšina občanov a zainteresovaných aktérov vzdelávacej politiky. Medzi tieto témy patrí zlepšenie kvality výchovy a vzdelávania v školách, zlepšenie postavenia učiteľov a ich platového ohodnotenia, resp. zlepšenie materiálneho vybavenia škôl a školských zariadení. Ale aj tieto, vo verejnosti viac menej kladne prijímané témy, sa sporadicky spochybňujú napríklad, že navrhované zvýšenie plátov učiteľov je nízke alebo vyčlenené peniaze na materiálne vybavenie z verejných zdrojov sú nedostatočné a podobne. Takéto spochybňovanie v školstve je bez objektívnych argumentov a hlavne alternatívnych návrhov kontraproduktívne a iba zhoršuje obraz školstva v širokej verejnosti.

Takže vie školská obec čo treba robiť v školách? Samozrejme, že vie. Vedia to všetci aktéri v školstve a mnoho z toho, čo majú robiť, je dokonca napísané v právnych predpisoch, a je to ich povinnosť. Riaditelia škôl riadiť školy, učitelia učiť, žiaci sa učiť, politici pomáhať rozvíjať školstvo a médiá pravdivo informovať o školstve.

5 TAK AKO JE TO VLASTNE PRI TVORBE A SCHVAĽOVANÍ ROZPOČTU NA ŠKOLSTVO

Ako sa vlastne schvaľujú peniaze pre školstvo? Je to istá procedúra, ktorá má viac menej štandardizovaný postup. Tento postup vyplývajú hlavne zo znenia právnych predpisov. Tieto stanovujú procesy, ktoré je potrebné dodržať na to, aby mohli byť verejné zdroje zákonne použité resp. rozdelené. V Slovenskej republike je školstvo, podobne, ako v mnohých iných štátoch, tiež financované prevažne štátom, rozhodujúca väčšina finančných prostriedkov vynakladaných na školstvo vo všetkých stupňoch vzdelávacej sústavy má pôvod vo verejných zdrojoch.

Ministerstvo financií Slovenskej republiky pripravuje na základe zákona o rozpočtových pravidlách návrh rozpočtu celej verejnej správy a kapitoly dostávajú tzv. limity výdavkov, ktoré vychádzajú z makroekonomickej prognózy a limitov Rady pre rozpočtovú zodpovednosť ako nezávislého orgánu monitorovania a hodnotenia vývoja hospodárenia Slovenskej republiky. V priebehu mája a júna kalendárneho roka pripravuje ministerstvo školstva zoznam priorít aj s finančnou kalkuláciou na ďalší rozpočtový rok. Na základe tohto zoznamu priorít, štatistických údajov limitov z predchádzajúceho roka a zmien právnych predpisov (napríklad zvýšenie plátov a podobne) pripraví Ministerstvo financií návrh rozpočtu kapitoly ministerstva školstva.

Tento návrh predbežne v priebehu konca júna spoločne konzultujú, ministerstvo školstva na konzultácii objasňuje svoje priority, kalkulácie limitov a ministerstvá hľadajú kompromis podľa možností predpokladaných príjmov a navrhovaných výdavkov štátneho rozpočtu na ďalší kalendárny rok. Tieto konzultácie sa uskutočňujú spravidla na úrovni štátnych tajomníkov a generálnych riaditeľov sekcií, za ministerstvo školstva sú to spravidla sekcia financovania a rozpočtu, ďalej vecné sekcie pre regionálne školstvo a vysoké školy a vedu. Samozrejme, v priebehu tohto obdobia ministerstvá rokujú so svojimi sociálnymi partnermi, v tomto prípade so školskými odbormi a aj s reprezentáciami zamestnávateľov.

Postup predbežného rokovania o prioritách a ich finančných limitov má svoj zmysel, umožňuje schvaľovať štátny rozpočet na rokovaní vlády konzensusálne, samozrejme s istými úpravami, ktoré ešte na rokovanie vlády o štátnom rozpočte predložia dodatočne členovia vlády.

Návrh štátneho rozpočtu v jesenných mesiacoch po parlamentných a vládnych dovolenkách teda prerokúva vláda Slovenskej republiky a po jeho schválení vo vláde je predložený na

rokovanie Národnej rady Slovenskej republiky. Návrh štátneho rozpočtu je konkrétnym vyjadrením želaní a priorít politických strán vo vláde. Pri rozhodovaní o štruktúre štátneho rozpočtu sa politické strany snažia plniť predvolebné sľuby dané ich voličom, ktoré sú uvedené v programovom vyhlásení vlády a schválenom národnou radou. Alebo si získať pozitívnu mienku nielen svojich voličov, ale aj ďalších občanov, aby ich volili v ďalších parlamentných voľbách. Rokovania o štátnom rozpočte sú pomerne náročné pre všetkých aktérov, osobitne pri snahe o vyrovnaný rozpočet príjmov a výdavkov štátneho rozpočtu. Rokuje sa aj o relatívne nízkych finančných položkách, pretože jednotlivé rezorty deklarujú obvykle vysoký počet priorít. Tieto rokovania prebiehajú vo Výbore pre vzdelanie, mládež a šport národnej rady, ktorý predkladá závery uznesením do pléna národnej rady. Aj vo výbore dochádza k návrhom na zmeny v rozpočte. V zásade vo väčšine prípadov ide o politickú aktivitu, ktorá má zabezpečiť pri hlasovaní dostatočný počet hlasov poslancov na schválenie dokumentu. Výnimočne dochádza vo výbore aj k schváleniu návrhu zmeny opozičného poslanca, tento návrh však musí vecne výrazne zlepšiť predložený návrh. Ak v minulosti bol takýto návrh predložený vo výbore a vysoké požiadavky na štátny rozpočet, v praxi som neregistroval jeho schválenie. Ak dochádza k schváleniu návrhu vo výbore, tak sa dostane do uznesenia z rokovania výboru, ktoré sa prerokúva v pléne národnej rady.

Napríklad, v roku 2016 sa do Programového vyhlásenia vlády Slovenskej republiky dostala konkrétna suma navýšenia rozpočtu školstva o 2 mld. eur na štyri roky, čo znamenalo zvyšovanie o 200 mil. eur každoročne a v každom ďalšom roku vždy z vyššieho základu, a v tom päťkrát zvýšenie platov učiteľov. Bolo to od roku 1990 po prvýkrát a do konca roka 2021 zatiaľ posledný krát, že sa v Programovom vyhlásení vlády Slovenskej republiky uviedli konkrétne sumy na financovanie reformných opatrení v oblasti školstva a na platy učiteľov. Nakoniec, toto zvýšenie znamenalo to, že priemerné platy učiteľov prevýšili priemerný plat v slovenskej ekonomike. O tejto skutočnosti sa aj niektorí opoziční poslanci verejne vyjadrovali kladne, niektorí z nich za to dostali aj stranické tresty. V opozícii sa vláda nechváli. Ale to nie je pre občanov žiadna novinka, príkladov na potvrdenie tohto faktu je denne v médiách dostatok.

O výške rozpočtu na školstvo sa každoročne rozhoduje politicky v národnej rade ku koncu kalendárneho roka. Prerokovanie štátneho rozpočtu sa odohráva relatívne v hektickej atmosfére, viac poslanci opozičných, ale aj poslanci koalíčných strán sa snažia deklarováť zbytočnosť niektorých výdavkov v jednotlivých kapitolách alebo opačne nedostatočné financovanie niektorých plánovaných výdavkov v jednotlivých kapitolách návrhu štátneho

rozpočtu. Aj v pléne národnej rady sa nakoniec predkladajú konkrétne návrhy na zmeny v jednotlivých kapitolách, pri snahe o vyrovnaný štátny rozpočet sa pri týchto rokovaníach požaduje aj návrh, v ktorej inej kapitole štátneho rozpočtu sa znížia plánované výdavky. Mnohí poslanci zažili osobnú skúsenosť, že žiadali o úpravu štátneho rozpočtu ako opoziční poslanci a neuspeli, ale rovnako neuspeli, keď žiadali o úpravu štátneho rozpočtu ako koalíční poslanci. Aj vládna koalícia sa skladá z viacerých politických strán a tieto majú rozličné záujmy. Tie spoločné majú uvedené v koalíčnej zmluve. Naopak, niektoré návrhy sú prijateľné v celej šírke pléna poslancov bez ohľadu na politickú stranu, ktorú zastupujú v Národnej rade Slovenskej republiky. Napríklad návrh na zvýšenie platov učiteľov v júni 2016 bol bez jediného zdržaného hlasu podporený kladnými hlasmi všetkých prítomných poslancov.

Krátka úvaha v tomto odseku pojednáva o téme, ktorá sa vo verejnosti prijíma veľmi kontroverzne. Pri verejných diskusiách je vo vyjadreniach politikov nielen veľa populizmu, ale aj lži, žiaľ, mnohokrát aj úmyselnej. Ak je toho veľa, vyvoláva to averziu verejnosti nielen na verejné rozhodovanie štátnych orgánov, ale aj na politikov, lebo najmä v ostatných rokoch sa publicistika personalizuje. Pozitívny alebo negatívny obraz sa nezameriava na činnosť, ale zameriava sa na osobu ako jej nositeľa vo verejnom priestore a aj jeho súkromie. Mnohokrát oprávnené a mnohokrát neoprávnené. Občania nemôžu byť odborníci na všetko, ale kriticky je potrebné povedať, že vo všeobecnosti občania nevedia ako funguje štát a jeho inštitúcie ako celok. V zásade by ani nemuseli vedieť, keby však dostali pravdivé informácie aký je stav vecí.

Plnenie volebných sľubov alebo plnenie požiadaviek nezodpovedajúcich výkonnosti ekonomiky nad rámec vyrovnaných príjmov a výdavkov v štátnom rozpočte vedú k utváraniu deficitu štátneho rozpočtu, ktorý vyvoláva infláciu a zvýšenie cien, pokles platov a v konečnom dôsledku zníženie životnej úrovne viacerých skupín obyvateľstva. Nakoniec, v praxi sme to videli ešte v nedávnych rokoch. Výsledkom je konsolidácia verejných financií a štát si dnes dokonca musí požičiavať na splácanie štátnych úverov. Logicky je jasné, že ak si ešte musíte požičiavať na splácanie úveru, dlh rastie. Nápravné opatrenia majú na občanov a súkromný sektor veľký ekonomický dopad. Zadlženie štátu sa dúfam úmyselne nerobí, ale z hlúposti sa to dá.

Prerozdelenie finančných prostriedkov je jedným z hlavných nástrojov politiky, a teda aj školskej politiky, presadzovania nielen straníckych, ale aj osobných zámerov, a prax potvrdzuje, že „politika (je) kto dostane čo, kedy a ako“, ako trefne poznamenal Lasswell už v roku 1936 vo svojej knihe s rovnakým názvom. Po schválení štátneho rozpočtu v podobe zákona a nadobudnutí jeho účinnosti a zverejnením musí svoju kapitolu ministerstvo školstva rozpísať v

predpísanej štruktúre a na jednotlivé organizácie do 60 dní odo dňa schválenia. Ak sa stane, že 60 dňová lehota presiahne do nasledujúceho kalendárneho roka, a ministerstvo školstva nevie pripraviť rozpis finančných prostriedkov do konca kalendárneho roka, v ktorom bol štátny rozpočet schválený, dochádza k tzv. provizóriu. Jednotlivé inštitúcie dostanú až do schválenia rozpisu mesačne limity finančných prostriedkov vo výške jednej dvanástiny rozpočtu z predchádzajúceho roku.

Celý zložitý a na pohľad byrokratický proces tvorby štátneho rozpočtu nie je len technické účtovníctvo. Je to samotné jadro politiky. Je to miesto, kde sa odohráva reálny politický boj. Výsledkom tohto politického boja je potom rozhodnutie, ktorá skupina v spoločnosti (KTO) získa viac peňazí a vplyvu (ČO) a akým spôsobom (AKO).

Ak chcete vidieť, čo je to skutočná politika, nepozerajte sa len na reči v parlamente, ale pozrite sa na to, ako sa delia peniaze v rozpočte. Lebo presne tam sa ukáže, kto má skutočnú moc (Kto) presadiť svoje záujmy (Čo) a akými cestami (Ako).

6 K ROZPOČTOVÉMU PROCESU

V jednej z esejí som uviedol aj nasledujúce tvrdenie. „Prvé zvýšenie (platov učiteľov) sa uskutočnilo v roku 2025, zdrojom na toto zvýšenie boli finančné prostriedky zo zrušeného regionálneho príplatku.“

Keďže esej si prečítala aj umelá inteligencia, tak ma upozornila vo svojom stanovisku na niekoľko skutočností. Napísala, že toto tvrdenie by si vyžadovalo overenie a presný zdroj, keďže sa vzťahuje na veľmi nedávnu udalosť a môže byť pre čitateľa nové. A že ak ide o prognózu alebo zjednodušenie, bolo by dobré to upresniť, lebo toto tvrdenie je zjednodušením komplexnejšej reality. Poďme si to preto rozobrať na fakty.

V roku 2025 sa v odmeňovaní zamestnancov v školstve udiali dve kľúčové a navzájom súvisiace zmeny.

Na základe Kolektívnej zmluvy vyššieho stupňa pre štátnu a verejnú službu na rok 2025, ktorú vláda a Odborový zväz pracovníkov školstva dohodli vyjednávaním v priebehu roka 2024, malo dôjsť od 1. januára 2025 k plošnej valorizácii platových taríf všetkých pedagogických, odborných a nepedagogických zamestnancov o 3 %. Toto zvýšenie by sa teda netýkalo len učiteľov a nebolo spojené so žiadnym iným opatrením, teda išlo o štandardný výsledok kolektívneho vyjednávania. Odbory v septembri 2024 odmietol podpísať dohodnutú kolektívnu zmluvu na roky 2025 a 2026, ktorá navrhovala 5% zvýšenie až od roku 2026, čo považovali za

nedostatočné. Odbory na podporu svojich požiadaviek zorganizovali 27. novembra 2024 „Protest v čiernom“ a 17. decembra 2024 vyhlásili štrajkovú pohotovosť.

Namiesto 3% valorizácie od 1. januára 2025 sa hlavné zvyšovanie plátov v školstve uskutočnilo neskôr v priebehu roka a vo vyššej sume. Vláda schválila zámer, na základe ktorého sa platové tarify pedagogických a odborných zamestnancov v regionálnom školstve zvýšili o 7 % s účinnosťou od 1. septembra 2025 a bola dohodnutá jednorazová odmena vo výške 800 eur, ktorá bola zamestnancom vyplatená v máji 2025. Zvyšovanie plátov (spomínaných 7 %) bolo dohodnuté až neskôr (v marci 2025) ako výsledok samostatných rokovaní a podpisu "Memoranda o spolupráci a sociálnom zmierní" medzi ministerstvom a odbormi.

Vláda s účinnosťou od 1. januára 2025 zrušila tzv. regionálny príspevok. Tento príspevok bol zavedený v predchádzajúcich rokoch s cieľom prilákať a udržať učiteľov v regiónoch s vysokými životnými nákladmi alebo s kritickým nedostatkom pedagógov, išlo najmä o Bratislavský kraj a niektoré okresy na západnom Slovensku. Oficiálnym argumentom ministerstva školstva a vlády bolo, že príspevok vytváral regionálne nerovnosti v odmeňovaní, bol administratívne náročný a jeho efektívnosť bola sporná. Vláda argumentovala, že je spravodlivejšie riešiť nedostatok učiteľov systémovými nástrojmi.

Nebudeme analyzovať, či bol alebo nebol regionálny príspevok systémovým opatrením alebo nie. Asi bol, lebo platové nerovnosti učiteľov sú regionálne a riešiť ich celoplošným opatrením predsa sa jednoducho nedá. Hypoteticky jedine adresným posúdením výšky platu u každého učiteľa, ale to predsa robí každý riaditeľ školy.

Umelá inteligencia vo svojom stanovisku ďalej napísala, že tvrdenie, „zdrojom na zvýšenie boli peniaze zo zrušeného príplatku“, je interpretačne správne, ale technicky nepresné.

Z hľadiska interpretačnej správnosti umelá inteligencia potvrdila, že z politického a finančného hľadiska tieto dva kroky spolu úzko súvisia. Vláda zrušením jedného výdavku (regionálny príspevok) získala v rozpočte ministerstva financie, ktoré jej pomohli pokryť iný, nový výdavok (plošná valorizácia). Pre štátny rozpočet to bola čiastočne neutrálna operácia. Treba dodať, že pri prebytkovom rozpočte, v ktorom sú príjmy štátu vyššie ako výdavky, by bola interpretácia o súvislosti týchto dvoch krokov úplne neobhájiteľná.

Uviedla výhrady k pojmu zvýšenie, lebo pre učiteľov v regiónoch, ktorí príspevok poberali (napríklad v Bratislave), znamenala táto zmena v skutočnosti pokles celkového príjmu. Hoci ich tarifný plat stúpol o 3 %, prišli o regionálny príspevok, ktorý bol často vyšší ako toto

navýšenie. Naopak, učitelia v regiónoch, kde príspevok nebol, si finančne polepšili o spomínané 3 %.

Takže moje tvrdenie na začiatku eseje treba doplniť, ale aj opraviť, aby vecne zodpovedalo skutočnosti, napríklad nasledovne:

„Vláda v roku 2025 pristúpila k dvom zmenám v odmeňovaní. S účinnosťou od 1. septembra boli na základe kolektívnej zmluvy plošne valorizované platy všetkých zamestnancov v školstve o 7 % a ešte v máji 2025 im bola vyplatená jednorazová odmena 800 eur. Súčasne bol však zrušený regionálny príspevok, určený pre školy v regiónoch s nedostatkom učiteľov. Hoci uvoľnené finančné prostriedky z príspevku pomohli pokryť náklady na valorizáciu v rámci rozpočtu ministerstva, pre učiteľov v dotknutých regiónoch tento krok v konečnom dôsledku znamenal zníženie celkového príjmu.“

K druhej zložke technickej nepresnosti k úvahe umelá inteligencia napísala, že plošné zvýšenie o 3 % nebolo priamo financované zo zrušeného príspevku. Bolo to samostatné rozpočtové opatrenie dohodnuté v rámci kolektívneho vyjednávania pre celý verejný sektor. Peniaze ušetrené zrušením príspevku sa vrátili do celkového rozpočtu kapitoly ministerstva školstva.

Podľa umelej inteligencie je platová politika z roku 2025 ukázkovým príkladom politického marketingu, ktorý maskuje nulový reálny prínos. Tvrdenie, že zdrojom zvýšenia boli peniaze zo zrušeného príplatku, je preto presným pomenovaním reality: vláda nezvýšila platy, iba preskupila zdroje spôsobom, ktorý potrestal zraniteľnejších.

Zoznam bibliografických odkazov

Baláž, P., Verček, P. (2002). Globalizácia a nová ekonomika. Bratislava: Sprint.

Baldwin, R. (2019). Great Convergence. Information Technology and the New Globalization. Harvard Business Press.

Bandura, A. (1976). Social Learning Theory. Prentice-Hall.

Beck, U. (1997). Perspektiven der Weltgesellschaft. Frankfurt am Main.

Becker, G. S. (1964). Human Capital. New York: Columbia University Press.

Bremmer, I. (2023). The Power of Crisis: How Three Threats – and Our Response – will change the world. Simon & Schuster.

Burckhardt, J. (2013). Kultura renesance v Itálii. Rybka Publishers.

Burjan, V., Ftáčnik, M., Juráš, I., Vantuch, J., Višňovský E. a Vozár, L. (2017). Národný program rozvoja výchovy a vzdelávania na roky 2018 – 2027. Učiace sa Slovensko. Bratislava: Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky. Dostupné na: minedu.sk/data/files/6987_uciace_sa_slovensko.pdf

Castiglione, B. (1978). Dvořan. Odeon.

Cohendet, P. (2005). On knowing communities. Draft Paper for the Conference Advancing Knowledge and the Knowledge Economy, 10-11 January 2005 at the National Academies, Washington.

Cooley, Ch. H. (1922). Ľudská prirodzenosť a spoločenský poriadok. New York: Charles Scribner's Sons.

Drucker, P., F. (1994). Knowledge Work and Knowledge Society. The Social transformations of this Century. Lecture at Harvard University's John F. Kennedy School of Government, May 4. www.ksg.harvard.edu/ifactory/ksgpress/www/ksg_news/transcripts/drucklec.htm

Erikson, E. H. (1950). Detstvo a spoločnosť. WW Norton & Co.

Erikson, T. (1995). Childhood and Society. Vintage Books.

Farrell, H., Newman, A. (2019). Of Privacy and Power. The Transatlantic Struggle over Freedom and Security. Princeton University Press. ISBN 9780691183640

Freud, S. (2003). Podoby psychoanalýzy. Slovenský spisovateľ.

Fusero, C. (1982). Leonardo. Bratislava: Slovenský spisovateľ.

Ghemawat, P. (2018). The New Global Road Map: Enduring Strategies for Turbulent Times Hardcover. Harvard Business Review Press.

Goethe, J. W. (1955). Básne. Praha: SNKLHU.

Gombrich, E. H. (2022). O renesancii 1 a 2. Praha: Argo.

Huntington, S. P. (2001). Strět civilizací. Rybka Publishers.

Jung, C. G. (1994). Duše moderního člověka. Brno: Atlantis.

Komárik, E. a kol. (1994). Národný program výchovy a vzdelávania. Projekt Konštantín. Bratislava: Ministerstvo školstva a vedy Slovenskej republiky.

Kotásek, J. a kol. (2001). Národní program rozvoje vzdělávání v České republice. Bílá kniha Vydal: Ústav pro informace ve vzdělávání – nakladatelství Tauris. ISBN 80-211-0372-8 <https://msmt.gov.cz/reforma-terciarniho-vzdelavani/bila-kniha/narodni-program-rozvoje-vzdelavani-v-ceske-republice-bila-kniha-2001>

Lash, S., Urry, J. (1998). Globale Kulturindustrien. Frankfurt am Main.

Lasswell, H. D. (1936). Politics: Who Gets What, When, How. New York: Whittlesey House. Pp. ix, 264.

Matějček, Z. (2017). Rodiče a děti. Praha: Vyšehrad.

- Milanović, B.(2016). Global Inequality. A New Approach for the Age of Globalization. The Belknap.
- Mirandola, P. (2006). O dôstojnosti človeka. Vydavateľstvá OIKOYMENH.
- Pečírka, J. (1975). Leonardo da Vinci. Praha: Odeon.
- Petrarca, F. (2022). Sonety ze Zpěvníku. Praha: Argo.
- Piaget, J. (2009). The language and thought. Routledge.
- Plavčan, P. (2018). PISA. Cesta ku kvalite. Brno: MSD.
- Plavčan, P. (2019). PIRLS-TIMSS-PISA. Vzdelávanie a kvalita. Brno: MSD.
- Plavčan, P. (2021). Teória vzdelávacej politiky. Brno: MSD.
- Plavčan, P. (2022). Verejná politika a intelektuálny kapitál. Brno: MSD.
- Plavčan, P. (2025). Renesančný človek. Brno: MSD.
- Polidori, M. (2021). Leonardo génius a rebel. Bratislava: Slovart.
- Robertson, R. (1992). Globalization. Social Theory and Global Culture. London: Sage.
- Rogers, C. R. (2004). On Becoming a Person. Little, Brown.
- Rosa, V., Turek, I. a Zelina, M. (1998). Národný program výchovy a vzdelávania v Slovenskej republike na najbližších 15 až 20 rokov. Milénium. Bratislava: IRIS.
- Rousseau, J. J. (2002). Emil alebo O výchove. Slovenský spisovateľ.
- Scholte, J. A. (2000). Globalization. A Critical Introduction. Houndsmill, Great Britain.
- Skinner, B. F. (1973). Za hranicami slobody a dôstojnosti. Penguin Books Ltd.
- Smith, A. (2001). Pojednání o podstatě a původu bohatství národů. Nakladatelství Liberální institut.
- Stewart, T. A. (2001). The Wealth of Knowledge: Intellectual Capital and the Twenty-First Century Organization, Nicholas Brealey.
- Sullivan, P. H. (2000). Value-driven Intellectual Capital; How to Convert Intangible Corporate Assets into Market Value, John Wiley & Sons.
- Taylor, Ch. (2013). Sekulární věk. Dilemata moderní společnosti. Vydavatelství Filosofia.
- Tirana Communique. (2024). EHEA Ministerial Conference. Retrieved from: <https://eha.info/Immagini/Tirana-Communique.pdf>
- Tooze, A. (2018). Crashed: How a Decade of Financial Crises Changed the World. Viking.
- Vasari G. (1976). Životy nejvýznačnějších malířů, sochařů a architektů I. - II. Praha: Odeon.
- Vláda Slovenskej republiky. (1994, 1998, 2002, 2006, 2010, 2012, 2016, 2020). Programové vyhlásenie vlády Slovenskej republiky. Bratislava: Národná rada Slovenskej republiky. Dostupné na: vlada.gov.sk/historia-vlad-sr/

Wenger, E. (1998). Communities of Practice: Learning as a Social System. Systems Thinker, 9/5.

Zákon č. 172/1990 Zb. o vysokých školách. <https://www.slov-lex.sk/ezbierky/pravne-predpisy/SK/ZZ/1990/172/19991201.html>

KONTAKT

Dr.h.c. prof. Ing. Peter Plavčan, CSc.

Fakulta sociálnych štúdií, Vysoká škola Danubius

peter.plavcan@vsdanubius